

LBRIS

We know
books

Diana Preston

OPT ZILE
LA IALTA

CUM AU CONFIGURAT CHURCHILL,
ROOSEVELT ȘI STALIN LUMEA POSTBELICĂ

CUPRINS

Hărți / 9

Dramatis Personae / 11

PROLOG / 17

PARTEA ÎNTĂI
PERSONALITĂȚI, POLITICI ȘI PRESIUNI

Capitolul unu „Cei Trei Mari“ / 25

Capitolul doi „Ne-am despărțit prieteni“ / 50

PARTEA A DOUA
PREGĂTIRI, MALTA ȘI ÎN ALTE ZONE,
ÎNCEPUTUL ANULUI 1945

Capitolul trei „Argonaut“ / 75

Capitolul patru „Un licăr în întuneric“ / 109

PARTEA A TREIA
„PĂLĂVRĂGIND“, IALTA, 3-11 FEBRUARIE 1945

Capitolul cinci „Ca acasă“ / 137

Capitolul șase „Unchiul Joe și Înțepatul“ / 162

Capitolul șapte „Fiecăruia, în funcție de ceea ce merită“ / 184

Capitolul opt „Bastardul monstruos al Păcii de la Versailles“ / 210

Capitolul nouă „Apele lui Hades“ / 241

Capitolul zece „Câmpiile vaste și însorite ale păcii și fericirii“ / 262

Capitolul unsprezece „Un acord decent în privința Poloniei“ / 289

Capitolul doisprezece „Judecătorul Roosevelt aprobă“ / 312

Capitolul treisprezece „Un punct de referință în istoria omenirii“ / 336

PARTEA A PATRA

O ALIANȚĂ SUB PRESIUNE,
DIN FEBRUARIE PÂNĂ ÎN AUGUST 1945

Capitolul paisprezece „Elefanții din cameră“ / 355

Capitolul cincisprezece „Un plan fraudulos“ / 369

Capitolul șaisprezece „Mi-a plăcut ticălosul acela“ / 395

PARTEA A CINCEA

URMĂRILE

Capitolul șaptesprezece „Coborârea Cortinei de Fier“ / 421

EPILOG / 434

Mulțumiri / 441

Surse / 443

Lista ilustrațiilor / 445

Bibliografie / 448

Index / 463

CAPITOLUL UNU

„Cei Trei Mari“

Cei trei lideri care aveau să decidă, la Ialta, sfârșitul războiului și forma viitoarei păci au avut doar un singur obiectiv comun – înfrângerea rapidă a Germaniei naziste. La fel cum trecutul și drumul lor spre putere au diferit în mod considerabil, la fel au făcut-o și aspirațiile și ambițiile lor, atât pentru ei înșiși, cât și pentru țările lor.

Churchill, care împlinise șaptezeci de ani în noiembrie anterior, era cel mai în vârstă; Stalin, născut în decembrie 1878, avea șaiszeci și șase de ani, iar Roosevelt, cel mai tânăr, urma să împlinească șaiszeci și trei de ani pe 30 ianuarie 1945, când se va îndrepta spre conferință. Stresul și tensiunile funcției și ale războiului își puseseră amprenta asupra fiecăruia dintre cei trei. Niciunul nu avea în mod deosebit o sănătate bună, Roosevelt fiind în mod evident cel mai bolnav. O criză de poliomielită, din august 1921, îl paralizase de la brâu în jos – o paralizie despre care a refuzat să creadă că era permanentă, încercând nenumărate terapii pentru a o ameliora. Chiar în ianuarie 1945, avea un nou maseur și terapeut, fostul luptător profesionist Harry Setaro, care îi spusese: „Domnule președinte, veți merge!”¹.

¹ Citat Ferrell, *The Dying President*, p. 99

Cu acordul unei prese mai respectuoase decât acum, Roosevelt a ascuns publicului amploarea paraliziei sale, folosind deseori un sistem de proteze grele de oțel pentru a-i permite să stea în picioare la evenimentele importante și chiar să meargă pe distanțe scurte, cu ajutorul unui baston sau sprijinindu-se de cineva, legănându-și picioarele de la șold. În acest sens, l-a ajutat felul hotărât în care și-a construit forța părții superioare a corpului, devenind chiar un înotător mai bun decât oricare dintre angajații săi de la Casa Albă. Un consilier își amintea: „Nu prea se observa că nu putea să meargă. Era un fel de Muntele Rushmore plimbat pe roți, iar după un timp mai observai doar partea cu Muntele Rushmore”¹. Cu toate acestea, în preajma aniversării vârstei de șaizeci și trei de ani, Roosevelt avea și o tensiune arterială excesiv de mare, inima mărită, cu un ventricul stâng slab, ceea ce ducea la scăderea alimentării cu sânge în tot corpul, avea sinuzită cronică și probleme bronhice, dureri de cap frecvente, insomnie cronică și hemoroizi sângerânzi – mai multe dintre aceste afecțiuni fiind exacerbate de stilul său de viață sedentar forțat.

Stalin suferea de psoriazis cronic, amigdalită, reumatism și probleme la picior, printre care se număra faptul că două degete de la piciorul stâng erau lipite între ele. Fața sa era marcată de variolă din copilărie. În urma unei infecții, brațul său stâng atârna rigid, suficient cât să fi fost declarat inapt pentru serviciul militar în Primul Război Mondial. În primăvara anului 1944, ajutoarele sale l-au găsit inconștient la biroul său, din cauze necunoscute. Mai mult ca sigur cel mai în formă dintre cei trei, el dezvoltase totuși o sensibilitate de ipohondru la orice mică problemă de sănătate, probabil accentuată de temerile de otrăvire și de paranoia în creștere, în general.

Churchill era supraponderal într-un asemenea grad încât, în 1942, a trebuit să instaleze un birou nou în sălile de război ale

¹ George Elsey, citat de Meacham, *Franklin and Winston*, p. 163

cabinetului său din Whitehall, Londra, deoarece nu mai încăpea în fața celui existent până atunci. De-a lungul vieții sale, a suferit de multe ori de depresie, pe care o compara cu a avea „un câine negru în spate”¹. Lua în mod obișnuit barbiturice. Suferise un atac de cord când îl vizitase pe președintele Roosevelt în perioada Crăciunului și a Anului Nou, 1941-1942, și avusese mai multe episoade de pneumonie. În perioada cea mai grea a acestora, la mijlocul lunii decembrie 1943 în Maroc, în timp ce se întorcea de la prima întâlnire a „Celor Trei Mari” – așa cum obișnuiau ziarele să îi eticheteze pe cei trei lideri – de la Teheran, medicul său, lordul Moran, i-a spus unuia dintre miniștrii lui Churchill că se așteaptă ca acesta să moară. El avusese mai multe întâlniri anterioare cu moartea, nu numai pe front, în timpul carierei sale timpurii de ofițer de armată și corespondent de război, ci și din cauza unor accidente, cum ar fi cel în care, în 1931, o mașină l-a lovit și aproape l-a ucis în Manhattan. Urmărilor acestui incident oferă un indiciu important pentru unul dintre obiceiurile sale. Era perioada prohibiției în Statele Unite, iar Churchill i-a cerut medicului curant să scrie pe un bilet: „Prezenta este pentru a certifica faptul că perioada de convalescență post-accident a onorabilului Winston S. Churchill necesită utilizarea de băuturi alcoolice, în special în timpul meselor”. Cantitatea este, firește, nedefinită, dar minimumul necesar ar fi de două sute cincizeci de centimetri cubi”².

Churchill consuma alcool în mod obișnuit. Îi plăcea whisky-ul – preferatul lui era Johnny Walker Black Label – pe care îl bea întotdeauna fără gheață, dar cu suficient sifon sau apă, iar unul dintre secretarii lui îl descria ca „lăsându-ți gura apă”³. Îi plăceau șampania, în special Pol Roger de colecție, vinul fin și coniacul.⁴

¹ Citat pe scară largă, de exemplu, *ibidem*, p.35

² Citat Stelzer, *Dinner with Churchill*, p. 174

³ Citat *ibidem*, p. 183

⁴ Chiar și astăzi, singura șampanie servită la Universitatea Cambridge Churchill College este Pol Roger, donată de companie.

Dacă Churchill a fost sau nu alcoolic a constituit obiectul multor dezbateri. El însuși a spus: „Am luat mai mult din alcool decât a luat el din mine”¹. Dar mulți au bănuit că era dependent. Sumner Welles, unul dintre primii trimiși ai lui Roosevelt în Marea Britanie, l-a desființat, numindu-l „un bețivan prost”². Când a auzit că Churchill a devenit prim-ministru, Roosevelt a spus cabinetului său că „presupunea că Churchill era cel mai bun om pe care îl avea Anglia, chiar dacă era beat jumătate din timp”³.

Și lui Roosevelt îi plăcea alcoolul, deși nu bea atât de mult precum Churchill. Îi plăcea în special să amestece cocktailuri „cu precizia unui chimist”⁴, după cum a observat un prieten, un ritual social pe care încă îl putea îndeplini în ciuda handicapului său. Churchill detesta aceste cocktailuri și uneori se strecura la toaletă cu paharul pentru a-l vărsa și a-l înlocui cu apă. Invitat să guste unul dintre cocktailurile lui Roosevelt, Stalin l-a descris ca fiind „foarte bun, rece pe stomac”⁵.

Stalin bea băuturi spirtoase, în special vodcă, dar prefera vinul alb din Georgia, țara sa natală – despre care se spune că a fost primul loc în care s-a produs vreodată vin – și putea uneori să se îmbete. Cu toate acestea, ministrul său de externe, Molotov, a sugerat că mai des folosea alcoolul pentru a testa oamenii, insistând ca aceștia să continue să bea, pentru a vedea adevăratele opinii pe care le-ar putea exprima după niște pahare sau, pur și simplu, pentru amuzamentul de a-i vedea căzând morți de beți. Potrivit lui Sergo, fiul lui Beria, „Stalin adora asta. Era încântat de acest spectacol al slăbiciunii umane”⁶. Averell Harriman, trimisul lui Roosevelt, a detectat o

¹ Această faimoasă glumă este citată pe scară largă, de exemplu de Societatea Internațională Churchill, www.winstonchurchill.org

² Citat Fenby, *Alliance*, p.12

³ Citat Rees, op. cit., p. 104

⁴ Citat Bishop, *FDR's Last Year*, p. 15

⁵ Citat Fenby, *Alliance*, p. 238

⁶ Beria, op. cit., p. 134

trăsătură similară la președinte: „Avea fără îndoială o tendință radicală... [și] întotdeauna s-a bucurat de disconfortul altora... nu l-a deranjat niciodată prea mult când alți oameni erau nefericiți”¹.

Toți cei trei bărbați fumau foarte mult. La fel făceau și multe dintre ajutoarele lor. Orice cameră, inclusiv cele de la Ialta unde s-au întâlnit, mirosea a diverse tipuri de tutun și era cu adevărat învăluită în fum, într-o ceață albastră-gri. Roosevelt fuma, practic, țigară de la țigară, inhalând printr-un portțigaret, de obicei Camel, dar uneori Lucky Strike, ambele fără filtru – așa cum erau aproape toate țigările din acea vreme. Și Stalin fuma la fel. Îi plăceau țigările americane, dar era mai des fotografiat folosind una dintre pipele sale, dintre care unele erau importate de la Dunhill, din Londra, gesticulând frecvent cu ele pentru a sublinia un anumit aspect în timpul unei dezbateri. Churchill fuma doar trabucuri mari și lungi, achiziționate tot de la Dunhill, adesea opt sau nouă pe zi.

În ceea ce privește aspectul fizic, Churchill și Stalin erau voinici și scunzi, chiar dacă, potrivit unuia dintre interpreții săi, Stalin purta „suporturi speciale sub călcăie, încorporate în talpa cizmelor sale, pentru a-l face să pară mai înalt decât era”². Milovan Djilas, un comunist iugoslav, aflat în vizită la Moscova în anul 1944, l-a descris pe Stalin astfel:

... de statură foarte mică și cu o constituție greoaie. Trunchiul său era scurt și îngust, în timp ce picioarele și brațele îi erau prea lungi. Brațul său stâng și umărul păreau mai degrabă nemișcate. Avea o burtă destul de mare, iar părul îi era rar, chiar dacă nu era complet chel. Fața îi era albă, cu obraji roșiatici... Dinții îi erau negri și neregulați, întorși spre interior... Cu toate acestea, capul nu arăta rău... cu acei ochi de chihlimbar și un amestec de severitate și răutate.³

¹ Harriman, *Special Envoy*, p. 191

² Berejkov *At Stalin's Side*, p. 238

³ Djilas, *Conversations with Stalin*, p. 59-60. După ce a făcut parte din guvernul postbelic al lui Tito în Iugoslavia, Djilas a devenit disident și a fost încarcerat.

Fiica lui Churchill, Sarah Oliver, își amintea de Stalin ca fiind „o persoană înspăimântătoare, cu ochii lui de urs, înguști“, deși uneori „pete de lumină“ dansau în [ei], ca „razele reci ale soarelui pe apele întunecate“¹.

Un invitat la un dineu la Casa Albă l-a descris pe bărbatul de un metru și jumătate, pe Churchill, ca:

... o siluetă rotundă și îndesată, cu brațe și picioare scurte și ușoare, îngustă în umeri, mai ales la nivelul stomacului, pieptului și capului, fără gât. Totuși, în timp ce înainta în încăpere, cu o semiîncrâncenare pe chipul său mare și dolofan, fața roz și albă, cu ochii de un albastru-deschis, conștientizarea performanțelor sale de la Dunquerque și ceva în ceea ce privește propria-i persoană îi confereau o statură masivă. Se mișca de parcă nu ar fi avut articulații, totul dintr-o bucată: solid, fără grabă, insensibil la obstacole, ca un tanc sau ca un buldozer rotund.²

Verișoara îndepărtată (a șasea) și partenerul frecvent al lui Roosevelt, Margaret „Daisy“ Suckley, îl considera pe Churchill „un omuleț cu o înfățișare ciudată. Gras și rotofei, cu hainele strânse pe el. Practic, nu are păr pe cap... Vorbește ca și cum ar avea polipi... Umorul său este contagios“³.

Roosevelt era cu peste cincisprezece centimetri mai înalt decât oricare dintre ceilalți doi, măsurând 180 de centimetri, când stătea în picioare, cu protezele pentru picioare. Același invitat la cină care l-a descris pe Churchill, l-a înfățișat pe Roosevelt cu fața „roșiatică, trunchiul lat și capul mare“, cu „ochi pătrați și apropiați, [care] străluceau cu o energie contagioasă... Mâinile sale gesticulau pentru a scoate ceva în evidență, aprinzând țigară de la țigară, ștergându-și scrumul de pe sacoul lui șifonat, cu dungi, tremurând destul de rău.

¹ S. Churchill, *A Thread in the Tapestry*, p. 65

² Adamic, *Dinner at the White House*, p. 24

³ Margaret (Daisy) Suckley, Ed. Ward, *Closest Companion*, p. 229

Cearcănele de sub ochi erau foarte întunecate și adânci⁴. Unul dintre interpreții săi a descris modul în care Roosevelt „credea că avea simțul umorului“, dar, de fapt, era „excepțional de banal. Îi plăcea să spună glume ... și să râdă în hohote, savurând și bucurându-se ostentativ de propriul său umor“⁵.

Teatralitatea este o fațetă a multor politicieni. Șeful securității lui Roosevelt, Mike Reilly, considera că există „o bună parte de actorie“⁶ atât la Churchill, cât și la Roosevelt. Roosevelt avea obiceiul să-și dea capul pe spate, într-o mișcare pe care el însuși o atribuia lui „Garbo din mine“⁴. Odată i-a spus lui Orson Welles că ei doi erau cei mai buni actori din Statele Unite. Un diplomat american își amintea de Churchill și de imaginea sa de buldog britanic: „Totul era atins de arta sa, aspectul său, gesturile sale... neînfricatul lui semn V, pentru victorie, trabucul pentru a sublinia calmul său“⁵. Milovan Djilas avea dificultăți în a evalua cât din comportamentul lui Stalin era „teatru“ și cât era real, deoarece „prefacerea îi era atât de spontană, încât părea că el însuși devenea convins de adevărul și sinceritatea a ceea ce spunea“⁶. De asemenea, detecta la Stalin „un simț al umorului – un umor dur, sigur pe sine, dar nu lipsit de subtilitate și profunzime“⁷. Cu toate acestea, în spatele tachinărilor sale, în special la adresa subordonaților, se ascundeau adesea „răutate și glumă, în egală măsură“⁸. Sergo Beria își amintea cum Stalin îl ironiza pe Malenkov, unul dintre miniștrii săi de rang înalt, pentru că era supraponderal, spunându-i că, din punct de vedere ideologic, nu era deloc sănătos ca un înalt oficial de partid să fie atât

⁴ Adamic, op. cit., p. 15

⁵ Cercetările lui Bohlen's pentru cartea sa, Cutie 24, LOC

⁶ Reilly, op. cit., pp. 124-5

⁷ Citat Meacham, op. cit., p. 27

⁸ Dean Acheson, citat Stelzer, op. cit., p. 195

⁹ Citat Djilas, op. cit., p. 19

¹⁰ Ibidem, p. 60

¹¹ Ibidem, p. 103

de gras și i-a ordonat să facă exerciții fizice și să se apuce de călărie, „pentru a-și recăpăta aspectul de ființă umană”¹.

Orele de lucru, obiceiurile și strategia guvernării celor trei erau considerabil diferite. Roosevelt avea „ore de birou”, de multe ori alături de Fala, terrierul său scoțian negru, de obicei oprindu-se să facă o baie înainte de cină. Churchill, potrivit fiicei sale, „nu voia niciodată să se deconecteze”². Uneori, muncea până târziu în noapte. Atunci când nu avea întâlniri dimineața, rămânea în pat, lucrând la hârtiile sale care zăceau împrăștiate pe așternuturi, și fiind îmbrăcat în pijama sau într-un fel de salopetă. Un diplomat britanic l-a descris ca fiind „un costum îngrozitor pe care [Churchill] pretindea că l-a creat el însuși pentru a-l purta în timpul raidurilor aeriene ... semăna cu un combinezon de mecanic sau, mai mult, cu salopeta unui copil”³. Churchill își făcea adesea siesta după prânz. Uneori îi dicta uneia dintre secretarele sale în timp ce stătea în cadă.

Stalin, care avea masca mortuară a lui Lenin lângă masa sa din micul birou spartan de la Kremlin, era și mai mult o pasăre de noapte, obișnuia să lucreze până târziu și să doarmă cam până la ora 11.00 dimineața. Potrivit lui Sergo Beria, „își încuia întotdeauna camera când dormea, dar ar fi greșit să punem asta pe seama lașității. Tatăl meu spunea că Stalin nu se temea de moarte. Pur și simplu, nu voia să-l vadă cineva dormind și fără apărare. Atunci când era bolnav, își ascundea slăbiciunea”⁴. Andrei Gromiko, cel care a participat la Ialta și la alte conferințe în calitate de ambasador sovietic la Washington, „nu a văzut niciodată vreun doctor care să-l însoțească la conferințele Alianților”⁵. În acest caz, Stalin a fost singurul

dintre cei trei lideri care nu a avut un medic personal în preajma sa la Ialta.

Așa cum se cuvenea unui om care avea deja la activ trei mandate prezidențiale și se angajase într-un al patrulea, Roosevelt urmărea permanent, îndeaproape politica internă. Nu a mers niciodată mai departe decât credea el că ar fi permis cea mai mare parte a opiniei publice și s-a asigurat, prin discuțiile sale radiofonice „amicale”, că electoratul a înțeles și a apreciat mesajul și motivele sale. Dorința lui Roosevelt de a avea opinia publică alături de el l-a determinat pe un rival prezidențial să îl numească „un cameleon în carouri”⁶, deoarece își adapta politicile la starea de spirit a publicului. Churchill i-a spus fiului său Randolph: „Președintele, cu toată inima lui caldă și cu bunele sale intenții, este considerat de mulți dintre admiratorii săi că se mișcă în funcție de opinia publică, mai degrabă decât să o conducă și să o formeze”⁷.

Churchill – singurul prim-ministru britanic care a purtat în mod regulat uniforma militară în timpul mandatului și a fost propriul său ministru al apărării – s-a concentrat pe desfășurarea războiului și pe relația dintre Marea Britanie și aliații săi. Nu numai că a avut puțin timp, dar și puțin chef de a se ocupa de politica internă. Astfel, el a lăsat membrilor cabinetului său de coaliție o libertate semnificativă de acțiune în acest domeniu. Membrii laburisti au avut roluri importante în planificarea pentru reconstrucția postbelică și, într-adevăr, au pus bazele Serviciului Național de Sănătate fără intervenția sa. Unul dintre secretarii particulari ai lui Churchill, John „Jock” Colville, a remarcat că Churchill se concentra asupra „apărării, afacerilor externe și politicii de partid” și mult mai puțin asupra „problemelor interne sau a frontului intern, cu excepția situației când era mânat de motive sentimentale”⁸.

¹ Ibidem, p. 140

² Citat Meacham, op. cit., p. 32

³ Citat Rees, op. cit., p. 158

⁴ Beria, op. cit., p. 134

⁵ Gromiko, *Memories*, p. 100

⁶ Citat Edmonds, *The Big Three*, p. 141

⁷ W. Churchill, *The Grand Alliance*, p. 442

⁸ Colville, *The Fringes of Power*, p. 127